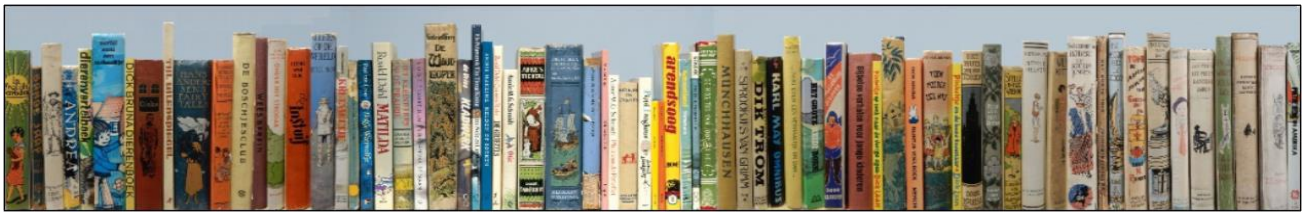

SGKJ-Nieuwsbrief 36

Stichting Geschiedenis Kinder- en Jeugdliteratuur

16 december 2020

Nieuws uit het SGKJ-bestuur

Eind december komt bij de vrienden van de SGKJ het Nieuwjaarsgeschenk in de brievenbus. Het blijft nog even spannend wat deze keer het onderwerp is en wie het boekje heeft geschreven!
In aansluiting daarop wenst het SGKJ-bestuur en de redactie van de Nieuwsbrief alle lezers mooie kerstdagen en een gelukkig en hopelijk coronavrij 2021! Wij zien ernaar uit u in het nieuwe jaar weer te ontmoeten.

SGKJ-activiteiten

Tja, corona is nog (lang) niet weg, en vooral in deze donkere dagen is er veel tijd om te lezen. Vandaar alwéér een digitale Nieuwsbrief. Met onder meer nieuws over de KB website over jeugdliteratuur, informatie over streekgebonden jeugdliteratuur, recente vakliteratuur, en veel meer.

Nieuws

Schoolplaten

Waar corona nog goed voor is! Een verzamelaar van schoolplaten in Friesland kwam er eindelijk aan toe om zijn collectie op te schonen. Hij bleek 700 doublures te hebben, en deed die in de verkoop. Dat had een onverwachte toeloop naar zijn boerderij tot gevolg, wat dan weer niet mocht vanwege de coronamaatregelen: de politie maakte een einde aan de verkoop. Het gaat hier om Piet Heeringa, die al heel lang verzamelt en een collectie van 2500 schoolplaten heeft opgebouwd. Een deel daarvan is te zien in zijn museum, een stal in een monumentale stolpboerderij.

Nieuws van IBBY

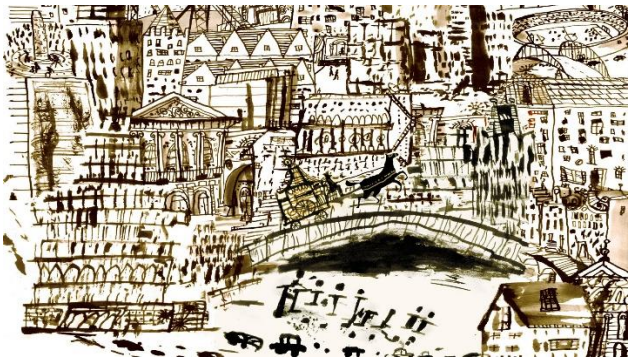

De Hans Christian Andersen Award is de hoogste internationale onderscheiding die wordt toegekend aan auteurs en illustratoren van kinderboeken. De prijs wordt elke twee jaar door IBBY uitgereikt aan een auteur en een illustrator die met hun werk een belangrijke, blijvende bijdrage hebben geleverd aan de kinderliteratuur. Tonke Dragt werd in 2012 ook door IBBY-Nederland voorgedragen. Sylvia Weve wordt voor de tweede keer op rij genomineerd en bereikte in 2020 de shortlist. De winnaars worden bekendgemaakt tijdens de Kinderboekenbeurs in Bologna in het voorjaar van 2022 en de prijsuitreiking vindt plaats op het tweejaarlijkse IBBY-congres in datzelfde jaar. In totaal zijn er 62 genomineerden uit 33 landen. Meer informatie is te verkrijgen bij IBBY-Nederland via ibby.secretariaat@gmail.com.

Waldemar Post

Illustrator Waldemar Post (1936-2020) is overleden. Naast zijn werk als tekenaar voor onder meer de Volkskrant, illustreerde hij van 1961 tot 2019 kinderboeken. In de jaren zestig maakte hij onder meer omslagillustraties voor Prisma-juniores en Biggles-boeken. Hij illustreerde ook boeken van auteurs als Jan Blokker, Imme Dros, Willem Wilmink en Toon Tellegen.

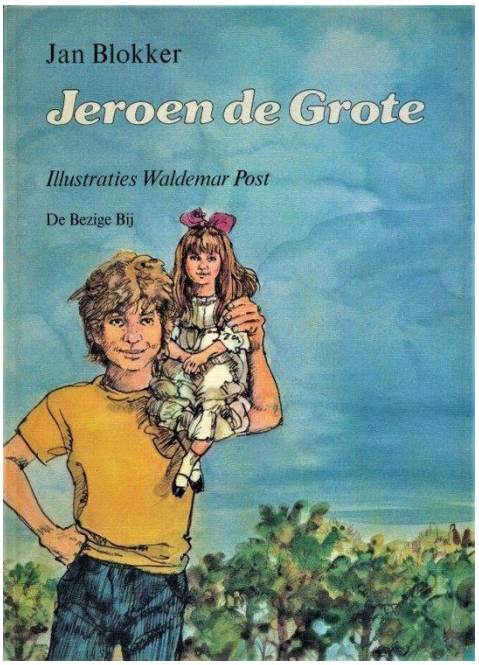

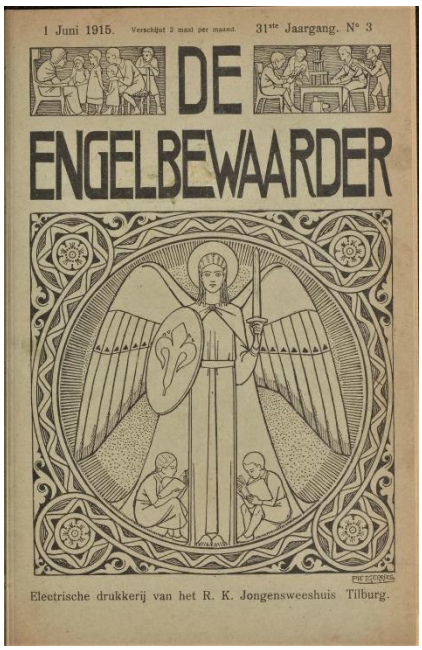

Nieuw in Delpher

Er zijn 68 nieuwe tijdschrifttitels toegevoegd, waaronder voor de jeugd: *De Engelbewaarder voor de jongere lezertjes* (216 nummers), *De Engelbewaarder* (145), *Onze kinderkrant* (7), *De Padvinder* (289), *De Padvindster* (223), en *De Verkenner* (196).

Interessant vanwege mogelijke recensies en artikelen over jeugdliteratuur: *Het Kind* (1156), *Paedagogisch tijdschrift voor het christelijk onderwijs* (61) en *Algemeene konst- en letter-bode, voor het jaar ...* (3478).

Ook zijn er ruim 33.000 nieuwe boeken toegevoegd, waarvan 8.084 kinderboeken, grotendeels twintigste-eeuws. Niet alles kan op afstand worden bekeken, want op een deel van de boeken zitten nog rechten. Vaak betreft dat boeken van ná 1940. In de leeszaal van de KB zijn ze wel te bekijken. Hieronder twee van de nu gedigitaliseerde titels, een van Kluitman uit 1947 (met deze uitgever zijn alle rechten geregeld) en een van Vlieger, verschenen tussen 1898 en 1905.

Streekgebonden jeugdliteratuur

Den Haag

Van Suus Boef ontvingen we een brief over de regionale achtergrond in de boeken van haar grootmoeder Nannie van Wehl (1880-1944). Deze verwerkte realistische gebiedsbeschrijvingen in haar boeken, vooral over haar geboortestad Den Haag. Suus schreef daarover een artikel in het *Jaarboek 1999 van de Geschiedkundige vereniging Die Haghe*: 'Honderd jaar geleden jong zijn in Den Haag: de Haagse boeken van Nannie van Wehl'. Het artikel gaat over twaalf boeken uit de periode 1905 tot 1920. Suus schrijft dat mensen een wandeling in Den Haag konden uitzetten op basis van haar beschrijvingen.

Rotterdam

Ook over Rotterdam schreef Nannie van Wehl: *Huize Labor* staat vol met levendige beschrijvingen van Rotterdam rond 1910. Suus Boef schreef daarover in het *Rotterdams Jaarboekje van 1998*: 'Rotterdam gewogen in de jeugdboeken van Nannie van Wehl'.

Gelderland

De Stichting 't Oude Kinderboek in Lochem laat weten dat de Gelderland-collectie uitgezocht is. Maandenlang is de collectie van StOK onder leiding van Paula Bömer doorgenomen om te zien in welke van de aanwezige boeken Gelderland een rol speelt. Al deze boeken hebben een speciale plek gekregen in de Gelderland-collectie. Dat betekent dat de boeken een aparte vermelding hebben in het bibliotheeksysteem en ook fysiek een eigen plek hebben gekregen in de Boekenkamer van StOK. Verder zijn er veel uren gestopt in het zoeken op internet om te zien welke boeken (nog) niet in het bezit van StOK zijn, maar wel in de collectie zouden passen. Hopelijk dat ook die boeken in de toekomst nog kunnen worden toegevoegd.

Een boek herlezen? Nee, twee boeken gelezen

Omdat er geen bijdragen voor de rubriek 'Een boek herlezen' zijn binnengekomen plaatsen we hier een bijdrage van een van uw redacteuren. Ze heeft twee boeken gelezen en bekeken uit het jaar

1941, ten behoeve van een blad voor een groep vrienden uit de Achterhoek. Ook interessant voor de SGKJ-Vrienden meent de redactie. In het eerstvolgende nummer hopen we op een bijdrage van een van de SGKJ-Vrienden over een herlezen boek.

Twee Achterhoekse geschiedenissen

Ook in kinderboeken is de geschiedenis van de Achterhoek te vinden, maar op een andere manier dan in informatieve boeken over deze streek. Omdat ze voor kinderen zijn bedoeld, wordt veel aandacht besteed aan het dagelijks leven in gezin en buurt en aan voor kinderen belangrijke feestdagen. Natuurlijk is er ook uit op te maken wat de ideeën van de auteur / opvoeder zijn over zaken zijn als godsdienst en leefgewoontes.

Deze twee boeken zijn geschreven door Johanna Riemens-Reurslag (1886-1950) die zelf opgroeide in de Achterhoek en er haar eigen jeugdherinneringen in verwerkte.
Anneliesje uit den Achterhoek en ***De geschiedenis van Betsie het paard*** zijn verzorgde uitgaven met mooie illustraties. De eerste heeft plaatjes van Hil Bottema (1913-1968) en de tweede van Johanna Bottema (1918-1974), dochters van illustrator Tjeerd Bottema. De boeken werden in 1941 uitgegeven door A.J.G. Strengholt's uitgeversmaatschappij in Amsterdam in de reeks *Volkskunst en kinderkunst*. Ze zijn gedigitaliseerd en door hierboven op de titels te klikken zijn ze via *Het Geheugen van Nederland* te bekijken.

In *Anneliesje uit den Achterhoek* wordt de sfeer in een goed katholiek gezin beschreven met het wekelijkse bad in de teil op zaterdagavond, de viering van Palmpasen met de optocht door het dorp, Pasen met paasvuur en eieren tikken, en Hemelvaart met dauwtrappen. Anneliesjes vader maakt een kijkdoos (rarekiekkastje) voor haar met een roomse voorstelling erin en zomers worden bosbessen geplukt. Sinterklaas komt langs en brengt een kous vol snoep en een pop, en in de adventsperiode krijgen Anneliesje en haar broertje noten en appels volgens Achterhoeks gebruik. Met Kerstmis gaan ze naar de kerk en zingen kerstliedjes. Dan komt Nieuwjaar en om twaalf uur ’s nachts klinken buiten ‘schoten aan alle kanten’. (Er staat niet bij of er toen met carbid werd geknald). Hil Bottema heeft er sfeervolle illustraties bij gemaakt in zwart-wit en met groen/oranje kleuren. Hil was erg gecharmeerd van volkskunst en werkte bij het Openluchtmuseum in Arnhem.

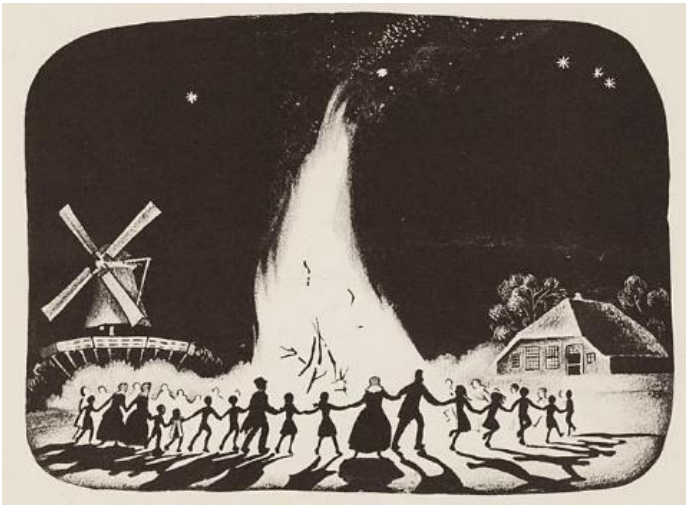

De geschiedenis van Betsie het paard laat ook het leven in de Achterhoek zien, aan de hand van de verschillende bazen die een paard in de loop van zijn leven meemaakt. Het verhaal begint rond 1920 met het meisje Betsie en het veulen van Boer Daalders, dat ook de naam Betsie krijgt. De vader van Betsie is kunstschilder en hij maakt een schilderij van zijn dochter en het veulen. Dan volgen we het paard dat achtereenvolgens gaat werken voor verschillende eigenaren: dokter Pilpoeder, Baronesse van Eversberg, groenteman Piet Kool, schillenboer Zacharias Schemmel en ten slotte trekt het paard een rijtuig van een Amsterdamse aapjeskoetsier. Bij een bezoek aan Amsterdam zien Betsies kinderen het paard en krijgt het een gelukkige oude dag, terug bij boer Daalders in de wei. Johanna Bottema maakte de illustraties, waarin haar interesse voor de Russische avant-garde kinderboeken zichtbaar is. In zwart-wit en met de kleuren rood en groen laat ze de figuren speels tussen de tekst over de pagina's draven.

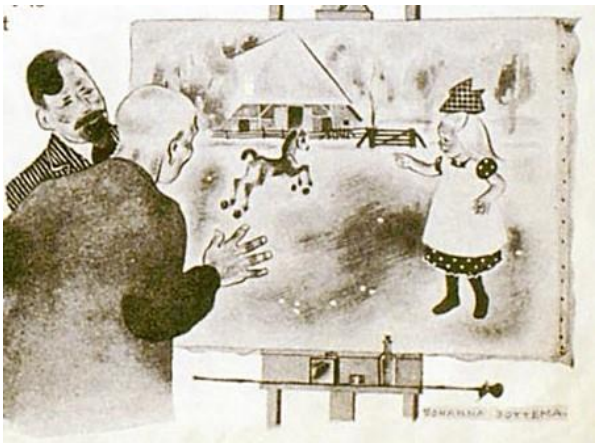

De auteur werd mogelijk geïnspireerd door het boek *Black Beauty* uit 1877 van de Britse schrijfster Anna Sewell.

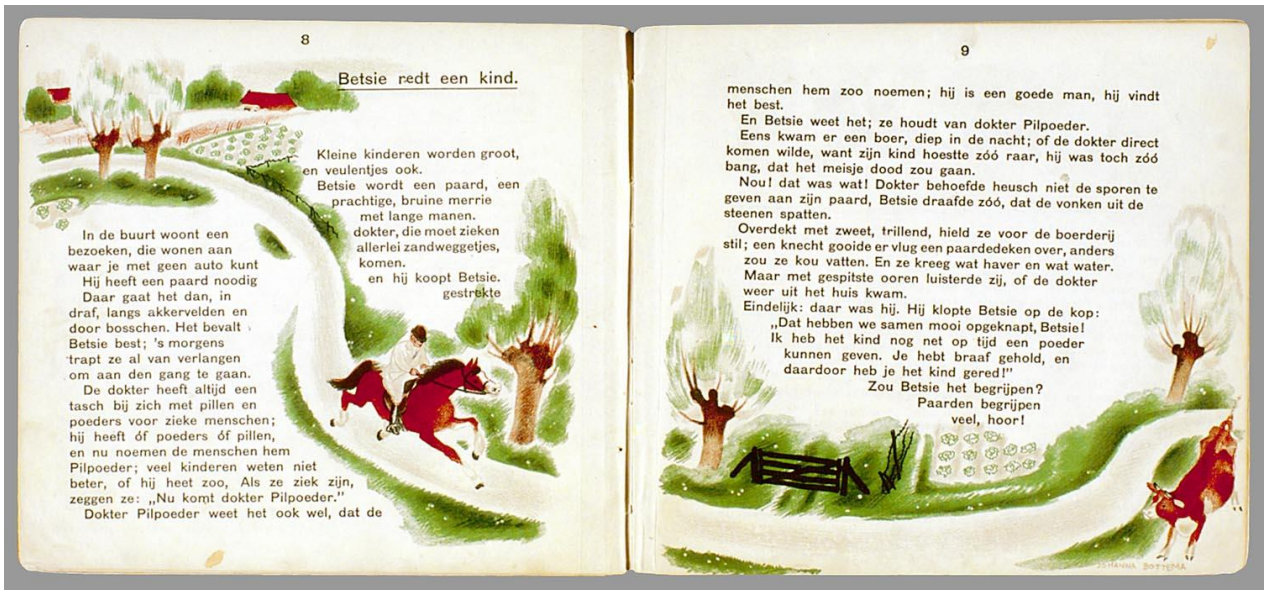

Beide boeken, door de uitgever aangekondigd in november 1940 en verschenen in 1941, geven een beeld van het leven in de Achterhoek in een goed katholiek milieu. Er wordt niet gesproken over de bezetting, de sfeer is van vóór de oorlog.
In het *Agrarisch Nieuwsblad* van mei 1941 is de beoordeling positief: 'We zouden dit boekje het eerste heemkunde-kinderboek kunnen noemen.'

De boeken kunnen worden gezien als een tijdsdocument, gekleurd door de opvattingen van de auteur, die de zeden en gewoonten van de streek wilde vastleggen en doorgeven aan volgende generaties.

De tekst leest prettig en de illustraties zijn mooi. Toch heb ik er – met de kennis van nu – twee opmerkingen bij:

- de enige negatieve persoon in het boek over Betsie het paard is schillenboer Zacharias Schemmel. Aan de naam te zien zou het om een joods personage kunnen gaan, maar in de afbeelding en in de tekst zijn daar verder geen aanwijzingen voor.
- De reeks waarin de boeken verschenen is getiteld *Volkskunst en kinderkunst*. Dat zal bij de bezetter in goede aarde zijn gevallen. Uitgever Strengholt had (volgens Adriaan Venema) NSB-sympathieën en had weinig problemen met het verzetten van de bakens. In het *Nieuwsblad voor de Boekhandel* van november 1940 schreef de uitgever een nieuwjaarswens met de woorden: 'Verzet de bakens naar 't getij / Strengholt's Uitgevers-Maatschappij / Brengt keur van nieuwe boeken'.

Ook wat deze punten betreft zijn beide boeken tijdsdocumenten.

Saskia de Bodt schrijft in *Prentenboeken, ideologie en illustratie* dat Hil en Johanna Bottema geen politieke bijbedoelingen hadden, maar oprecht geïnteresseerd waren in volkskunst en heemkunde, wat 'misschien in de gegeven context naïef' genoemd kan worden. Johanna werkte mee aan uitgaven van El Pintor. Ze werd in 1944 wegens het helpen van joodse kinderen opgepakt en kwam in kamp Ravensbrück terecht.

Een merkwaardig verschijnsel

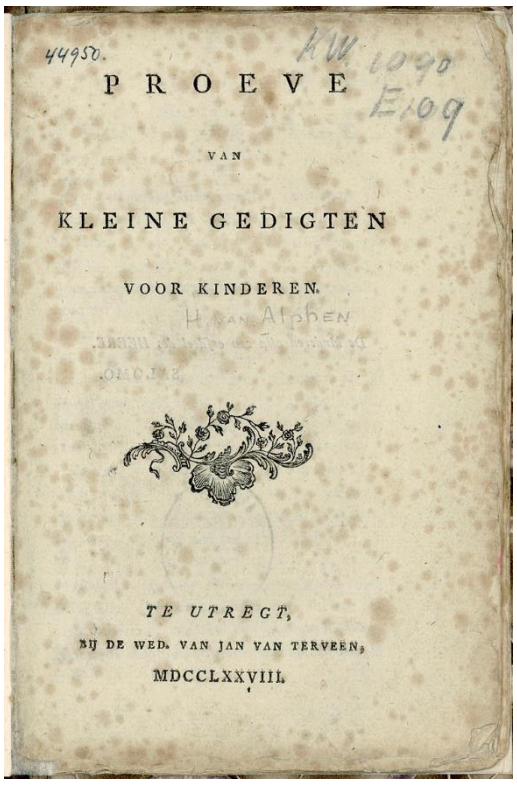

Meerdere hooggeleerde heren, in hun tijd bekende auteurs van wetenschappelijke werken, zijn momenteel alleen nog bekend door wat ze voor kinderen schreven. Wie weet nog wat Hieronymus van Alphen, Charles Perrault en Heinrich Hoffmann schreven voor een volwassen publiek?
De heren wilden er niet meteen voor uitkomen dat ze werk voor kinderen schreven, en dat zij de auteurs waren van gedichten, van sprookjes en van een grappig prentenboek vol stoute kinderen.

Hieronymus van Alphen was rechtsgeleerde en bestuurder, schreef literaire kritieken en boeken over theologie en godsdienst. *Zijn Proeve van kleine gedigten voor kinderen* verscheen in 1778 anoniem. In het *Vervolg der kleine gedigten voor kinderen* dat in hetzelfde jaar verscheen stond zijn naam wel op de titelpagina.

Heinrich Hoffmann was arts en psychiater. Hij schreef over zijn vakgebied, maar ook gedichten en een toneelstuk. In 1845 publiceerde hij zijn *Lustige Geschichten und drollige Bilder mit 15 schön kolorierten Tafeln für Kinder von 3–6 Jahren,* onder het pseudonym Reimerich Kinderlieb.

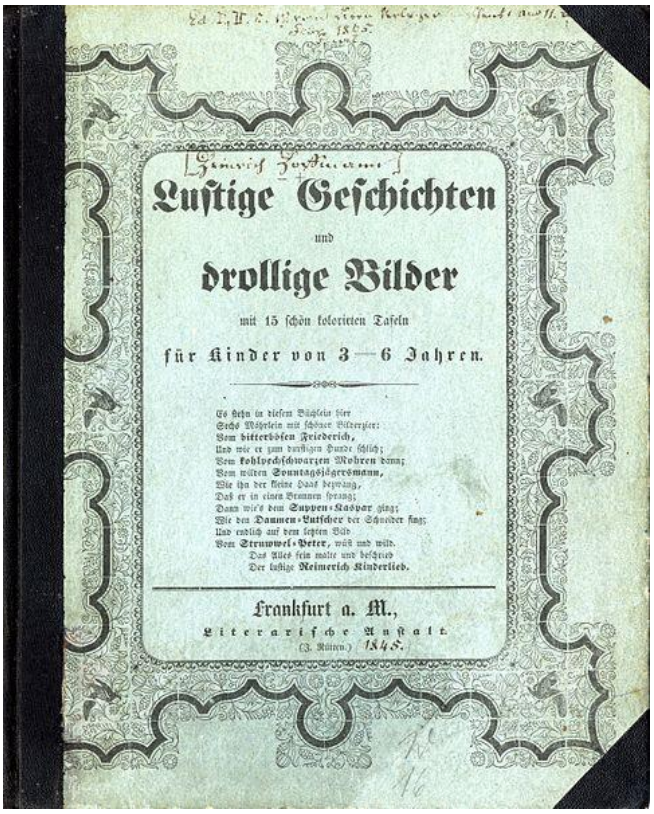

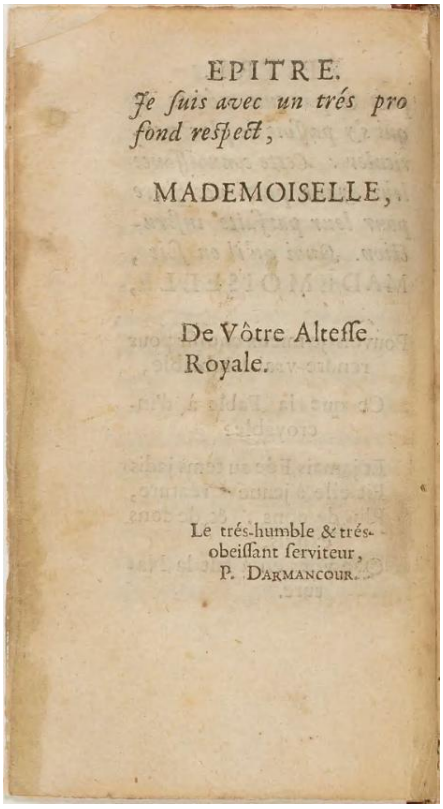

Charles Perrault studeerde rechten, was advocaat en lid van de Académie française. In 1697 verscheen *Histoires ou contes du temps passé, avec des moralités: Contes de ma mère l'Oye*, met als auteur de vermelding ‘par le fils de M[onsieur] Perrault de l'Académie Française’.

Kent u nog meer auteurs van wie het geleerde werk is vergeten, maar het werk voor kinderen nog steeds bekend is? Wat zou de reden zijn geweest dat deze boeken eerst anoniem of onder pseudoniem moesten verschijnen? Bang voor minachting van het publiek wanneer zou blijken dat ze zich met werk voor kinderen bezighielden? We horen graag van u!
Een tip over een anonieme schrijver kwam inmiddels al binnen: zie hieronder de vermelding van een artikel van Frits Booy over Pieter ’t Hoen in *Moensiana*.

200 jaar geleden verschenen

In het CBK kan worden gezocht op jaar van uitgave, gecombineerd met taal Nederlands. Dat is mooi, want zo kunnen we zien wat 200 jaar geleden verscheen. En toevallig blijken dat 100 titels van boeken te zijn, waarvan 79 reeds digitaal beschikbaar zijn.
Hier een willekeurig voorbeeld, gekozen uit de lijst: *Letterkorfje van vernuft en deugd, voor kinderen,* met gravures van Noach van der Meer Jr. en verschenen bij W. Brave in Amsterdam in 1820.
Dit boek bevat enkele handgekleurde gravures, waaronder een met een zeer dramatische afbeelding. Wat gebeurt hier? Uit de tekst kan worden opgemaakt dat de vrouw in wanhoop de handen vouwt bij het zien van haar verdronken kind, dat zojuist door een man uit het water is gehaald. De oorzaak: het echtpaar was het kind geheel uit het oog verloren omdat de heer Edelhart in een heftig gesprek verwikkeld was met zijn vrouw, ‘jufvrouw Edelhart’ over de toekomst van de vijfjarige ‘voorbeeldige’ Willem. De jongen valt in de vijver, en als een jonge knaap het kind uit het water haalt zijn de levensgeesten al geweken. De moraal staat in de titel van dit verhaal: ‘Men moet nimmer de voorzienigheid vooruitloopen’. Veel deugd in dit boek, de titels van de versjes en verhaaltjes zeggen het al: De nagekomene belofte; De veelbelovende kinderen; Goedhartigheid; De aalmoes; enzovoort. Ook voorbeelden van slechtheid, zoals een verhaal over een moeder die niet weet hoe zij haar zoon ‘binnen de palen der welvoeglijkheid’ terug moet brengen. Hij sterft door zijn losbandigheid: ‘Dus bemind de matigheid’. De vorm van de bijdragen is divers: samenspraken, een raadsel en een charade, een fabel, gedichten en verhalen. Onderwerpen zijn onder meer: een olifant, de honingbij, de landbouw, kinderspel, Franse les, onweer.

Internet

Jeugdliteratuur op website KB
Karin Vingerhoets liet weten dat bij de Koninklijke Bibliotheek een nieuwe website voor literatuurgeschiedenis is gemaakt, met jeugdliteratuur als 'thema'. Dit in samenwerking met hoogleraar Helma van Lierop. Het is een enorm werk geweest, en het resultaat is indrukwekkend! Met voor elke eeuw stukken over de geschiedenis van de jeugdliteratuur, met voorbeelden, illustraties, boekbanden, filmpjes en doorklikmogelijkheden voor meer teksten.

Piet Buijnsters
Een interessant interview van Bea Ros met emeritus hoogleraar en SGKJ-Vriend Piet Buijnsters is te vinden op de website van de Radboud Universiteit Nijmegen. Over zijn liefde voor het oude boek en voor antiquariaten, zijn keuze voor de achttiende eeuw als onderzoeksgebied, zijn redenen om zelf te gaan verzamelen en zijn voorliefde voor populaire cultuur zoals schurkenlevens. Mensen die hem inspireerden waren onder meer Michiel Buisman (1891- 1986) en Coen (C.F.) van Veen (1912-1982), 'een fantastisch wilde figuur'. Samen met zijn vrouw Lin Buijnsters-Smets bezocht Piet vele antiquariaten en boekenmarkten. Hun collectie oude kinderboeken is grotendeels geschonken aan de Universiteit van Tilburg. In de volgende editie van de *SGKJ-Berichten* wordt het volledige interview met toestemming van Bea Ros en Piet Buijnsters opgenomen.

Inclusiviteit in jeugdliteratuur
Er wordt momenteel veel geschreven over inclusiviteit. Inclusie staat voor insluiten, erbij horen, gelijkwaardigheid, erbij betrekken. Inclusiviteit gaat hand in hand met diversiteit.
De Stichting Lezen heeft een panelgesprek online gezet waarin inclusiviteit in jeugdliteratuur vanuit verschillende invalshoeken - wetenschap, uitgeverswereld, schrijversvak en boekenvak - wordt belicht. Hoe inclusief (of exclusief) is de Nederlandstalige jeugdliteratuur? Wat doet het met kinderen als zij zichzelf of anderen niet of eenzijdig in jeugdliteratuur gerepresenteerd zien? Wat moet er gebeuren om het aanbod aan jeugdliteratuur inclusiever te maken? Met Ymke de Bruijn, Mylo Freeman, Reza Kartosen-Wong, Sayonara Stutgard, Joan Windzak en moderator Hasna El Maroudi. Het webinar Inclusiviteit in jeugdliteratuur is door Stichting Lezen georganiseerd naar aanleiding van de publicatie *Jeugdliteratuur door de lens van etnisch-culturele diversiteit* van Sara Van den Bossche en Anne Klomberg. Meedoen aan het webinar *Inclusiviteit in jeugdliteratuur* kan niet meer, maar het gesprek terugkijken wel.

Zwarte Piet
De Universitaire Bibliotheek van Leiden heeft een leeslijst samengesteld over Zwarte Piet, over zijn geschiedenis en over het debat dat momenteel wordt gevoerd. De UB Leiden bezit een aanzienlijke collectie over de categorie waarbij Zwarte Piet slechts een onschuldige traditie is, en de categorie waarbij het gaat om een schadelijk stereotype dat institutioneel racisme in stand zou houden en bevorderen. De lijst is een bron waarmee de discussie gereconstrueerd en geanalyseerd kan worden.

Ida Vos

Berry Dongelmans stuurde een link naar een indrukwekkend artikel van Ellen Krol: *Over Ida Vos, Wie niet weg is wordt gezien* (1981).
Van dit boek van Ida Vos (1931-2006) zijn inmiddels tien drukken verschenen. Ze beschreef hierin haar herinneringen als joods meisje aan de bezetting in 44 korte hoofdstukjes.

Bijzondere uitgaven

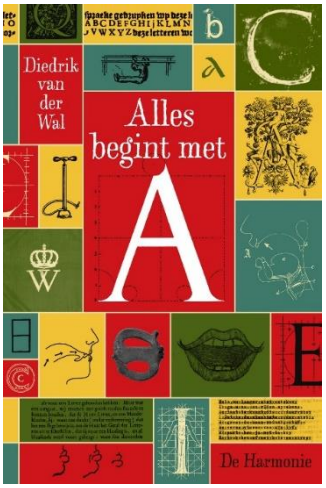

Alles begint met A / Diedrik van der Wal. De Harmonie, 2020. 319 p., ill. 24 cm. ISBN 9789463361057 ; € 39,90. Boekverzorging Piet Schreuders.
De auteur werkt bij het Meertens Instituut en is al bijna zijn hele leven geïnteresseerd in letters. Op de website van het Meertens Instituut staat bij de aankondiging van deze publicatie een afbeelding uit een kinderboek. En dat maakte uw redacteur nieuwsgierig. De inhoud is enigszins bezijden de normale selectie van vakliteratuur voor deze Nieuwsbrief, maar het is zo'n aardig en erudiet boek, dat we er hier

graag aandacht aan besteden. Het ziet er prachtig uit, heeft een handig register met alle letters op de lange snede van het boek, en het is een genoegen om te lezen. Zoals de auteur schrijft: ‘De hoofdrol is aan de letters zelf met feiten en fabels over het alfabetisch erfgoed.’ Alle 27 letters hebben een eigen biografie gekregen, 27 omdat Diedrik van der Wal de IJ en de Y beide behandeld. Citaten in tekst en beeld uit kinderboeken komen voor, maar zijn in de minderheid vergeleken met verwijzingen naar Grieken en Romeinen, naar spellingsdeskundigen, dichters en romanschrijvers. Het is een geestig, zeer leesbaar, interessant en begrijpelijk boek waarin klank, herkomst, fysieke vorm, het gebruik en anekdotes over de letter een geheel vormen. Meer informatie vindt U hier.

De Q is de minst gebruikte letter merkt Diedrik van der Wal op. Dat ervaren we bij elk abc-boek. Meestal wordt de Q (net als de X) overgeslagen of wordt alleen de letter zonder woord of beeld afgedrukt, of men maakt zich er van af met een rijmpje: ‘Q (letter die je weinig ziet)’. In andere boeken figureren bijvoorbeeld Quintijn Quast (1823), Quintilianus (1835), Quagga (tussen 1840 en 1870), Quick (192?), quartet (1923), en weer een Quagga (195?).

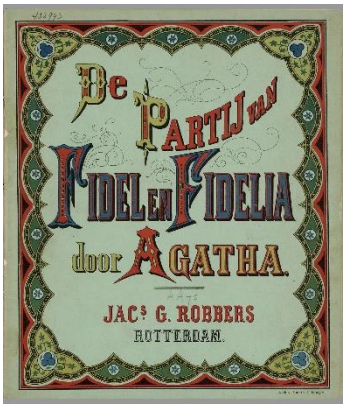

Mooie en bijzonder vormgegeven letters komen we in kinderboeken en op centsprenten ook tegen. En aan de letters van het alfabet hebben we in het verleden veel aandacht besteed. Zo werden in 1995 drie tentoonstellingen over abc-boeken gerealiseerd, bij het Letterkundig Museum, het Nationaal Onderwijsmuseum en het Museum van het Boek. Daarbij verscheen een publicatie: *A is een aapje. Opstellen over ABC-boeken van de vijftiende eeuw tot heden* (Querido 1995). Op de website van de KB staan stukken over het ‘van ouds gerenommeerde’ *A is een aapje* en over Nederlandse en buitenlandse abc-boeken naar aanleiding van een bijzondere schenking abc-boeken van Antina de Ru.

Pippi in het Fries
In *Trouw* (4 december 2020) een artikel over de eerste Friese vertaling van *Pippi Langkous* die inmiddels 75 jaar oud is. Ander werk van Lindgren was al vanaf 1979 in het Fries verschenen. Martsje de Jong gebruikte de laatste Zweedse versie als basis, waaruit de negerkoning al was verbannen. Zij vertaalde ook de *GVR* van Roald Dahl in het Fries.

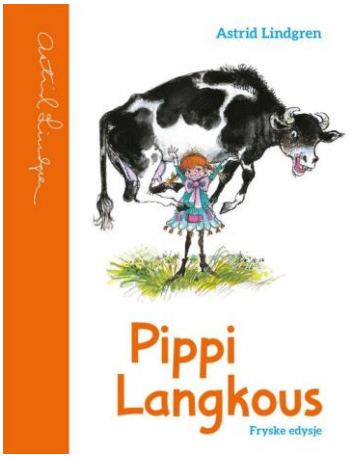

Vakliteratuur

Denken is verrukkelijk, Het leven van Tatiana Afanassjewa en Paul Ehrenfest / Margriet van der Heijden. Prometheus, januari 2021. 432 p. ISBN 9789035141902 ; € 39, 99.

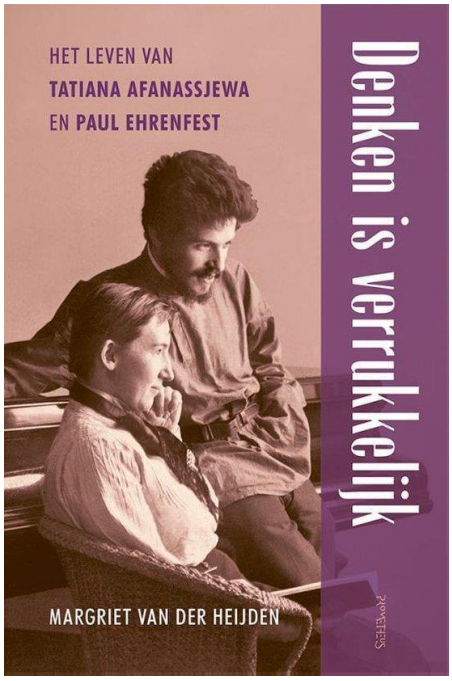

Biografie over de ouders van Galinka Ehrenfest, die we hebben leren kennen als 'El Pintor'. Linda Horn schreef daar in 2019 een boek over: *Galinka Ehrenfest en El Pintor: "Vraag Einstein of hij mijn viool meeneemt"* .

Informatie van de uitgever:
Paul Ehrenfest groeide op in een joods middenstandsgezin in Wenen. Tatiana Afanassjewa kwam uit een welgestelde familie in Petersburg. Hun liefde voor de natuurwetenschappen bracht hen aan het begin van de twintigste eeuw bij elkaar en voerde hen naar Leiden.
Daar bouwde de wervelende Ehrenfest een enorm internationaal netwerk van natuurkundigen op. Afanassjewa werkte – noodgedwongen – vooral thuis tussen de kinderen aan de warmteleer en dacht na over meetkundeonderwijs en hoe je kinderen kunt 'leren denken'. En terwijl Europa steeds duisterder werd, bloeide het lichte 'Russische' huis dat Afanassjewa had ontworpen op tot een oase voor denkers uit de hele wereld. Op de lange gastenlijst op de muur van de logeerkamer staan de namen van zestien Nobelprijswinnaars, onder wie Niels Bohr en natuurlijk Albert Einstein, Ehrenfests beste vriend.
De afgelopen jaren dook Margriet van der Heijden in archieven voor haar verhaal over Ehrenfest en Afanassjewa en over hun microkosmos, die uit elkaar viel toen Hitler in 1933 aan de macht kwam. In Engeland hoorde Einstein, op de vlucht, hoe Ehrenfest zich van het leven had beroofd. Afanassjewa moest verder zonder haar professor die 'dansend voor het schoolbord' de natuurkunde betoverend had gemaakt.

Lessen, periodiek van het Nationaal Onderwijsmusem (jrg. 15, no. 2, winter 2020) bevat artikelen over de collectie van het museum, met stukken over favoriete objecten, Indische en andere

schoolplaten, Hoogeveen's leesmethode, de skeletkast, de collectie van de Maatschappij tot Nut van het algemeen, bordgebruik en schoolkrijtjes, de letterkast van P.J. Prinsen, preparaten, tbc en meer.

Moensiana (no. 17, dec. 2020) bevat een uitgebreid artikel van Frits Booy over Pieter 't Hoen, tijdgenoot van Van Alphen en evenals Moens dichter van kindergedichten. De tweede druk van de bundel van Pieter 't Hoen uit 1778 is hier digitaal beschikbaar. De losse deeltjes, ook via het CBK vindbaar, bevatten gravures. De gedichten van 't Hoen zijn zeer leesbaar, en zeker te vergelijken met de versjes van Van Alphen. Ook 't Hoen publiceerde de eerste twee drukken anoniem. Zie hierboven bij 'Een merkwaardig verschijnsel'.
Janneke de Jong wijst aan de hand van een verhaal uit 1819 op de afkeer van de slavenhandel die Moens keer op keer in haar werken verwoordde en Ans Veltman schrijft over de godsdienstige opvattingen van Moens en haar tijd. Een aanrader, dit nummer van Moensiana.
Wilt u deze interessante artikelen lezen? Neem dan contact op met a.veltman-vandenbos@planet.nl.

In de aanbieding

Geen nieuwe aanbiedingen deze keer, maar het tijdschrift *Ons ABC* uit de vorige aanbieding heeft een nieuw thuis gekregen bij een toekomstig kinderboekenmuseum in Nederweert. We hebben al eerder bericht over de plannen voor dat museum in Nieuwsbrief 30, maart 2020.

SGKJ - www.hetoudekinderboek.nl - **StichtingGKJ@gmail.com -** www.facebook.com/stichtingGKJ/
Deze onregelmatig verschijnende *SGKJ-Nieuwsbrief* is een tussentijdse aanvulling op de *SGKJ-Berichten*. De *Nieuwsbrief* wordt verzorgd door Jeannette Kok en Janneke van der Veer. Opmerkingen over dit nummer en suggesties voor het komende nummer kunt u sturen naar jeannettekok@upcmail.nl

U heeft op een eerder moment aangegeven nieuws vanuit de SGKJ op prijs te stellen. Wilt u zich afmelden voor de Nieuwsbrief, stuur dan een mailtje naar: StichtingGKJ@gmail.com